

Position Paper voor het Rondetafelgesprek over Netcapaciteit

25 november 2019

Aansluiten bij een nieuwe realiteit:

Energietransitie vraagt om optimalisering van het gebruik van ons elektriciteitsnet

Ook voor de Nederlandse netbeheerders staat de ambitie uit het Klimaatakkoord centraal. Wij doen al het mogelijke om vanaf 2030 jaarlijks 35 TWh aan duurzaam opgewekte energie op land te kunnen transporteren via het elektriciteitsnet. Doel is om dat te bereiken met behoud van twee essentiële zaken voor de huishoudens en bedrijven in ons land: betrouwbaarheid en betaalbaarheid.

We moeten eerlijk zijn: dat realiseren we niet binnen het huidige systeem. Het huidige reguleringskader en instrumentarium stammen letterlijk uit de vorige eeuw en zijn niet toereikend. De samenwerkende partijen hebben technische, bestuurlijke en tarief-gerelateerde maatregelen nodig om op alle terreinen – inclusief draagvlak - de uitdagingen van de energietransitie te beantwoorden.

Door de energietransitie ontstaat een fundamenteel nieuw energiesysteem. Dat heeft grote impact op uitbreiding en gebruik van het elektriciteitsnet. Het net is aangelegd om energie op basis van de vraag te transporteren, vanuit (vraaggestuurde) grootschalige productie-eenheden naar de gebruiker. Uitbreiding van de netten vond eveneens plaats op basis van de vraag: parallel aan het plannen en realiseren van nieuwe woonwijken en bedrijventerreinen, werden de (ondergrondse) netten verlengd of verzaamd en bovengrondse transformator-ruimtes gebouwd.

We leven nu echter in een andere realiteit. De opwek van hernieuwbare energie staat los van de elektriciteitsbehoefte, zowel wat betreft locatie als productiecapaciteit. Wat bedoelen we daarmee?

Net geen factor bij locatiekeuze

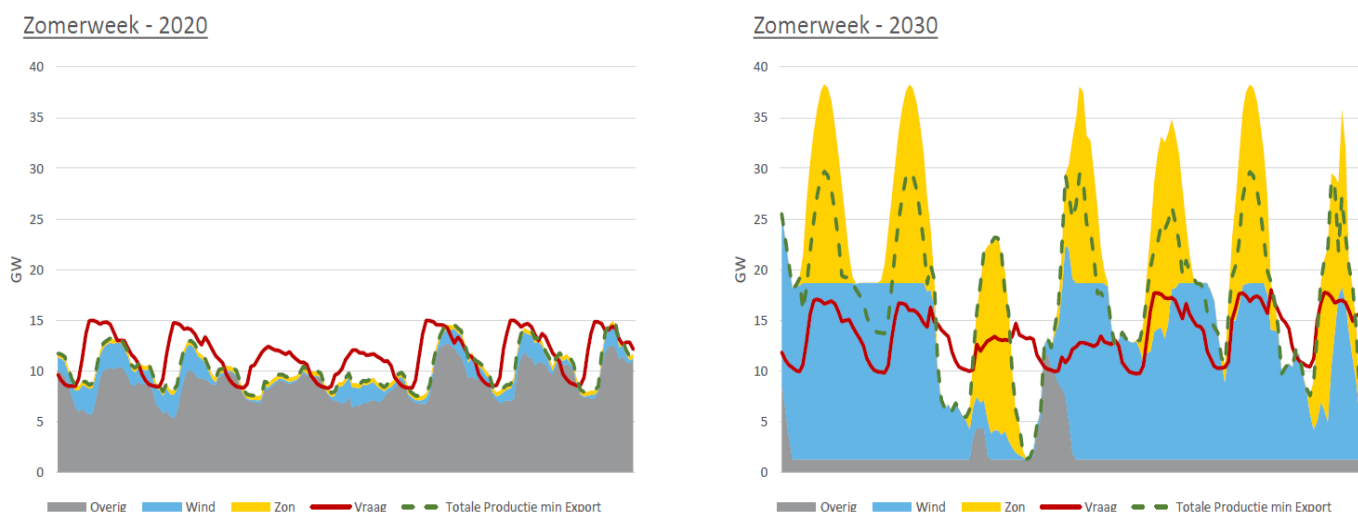
Allereerst worden zonneparken gebouwd op locaties waar er (historisch gezien) zeer beperkte vraag naar energie was en is. Het net is daar om deze reden vaak niet toereikend om de geproduceerde stroom te kunnen transporteren. Om het zonnepark aan te sluiten, moet het net in zulke gebieden zo snel mogelijk worden verzaamd. Door lange vergunningenprocedures treedt vertraging op. Aanleg van een zogeheten onderstation op middenspannings-niveau neemt bijvoorbeeld gemiddeld zo'n 7 jaar in beslag. Ook is verzwaring van energienetten in dunbevolkte regio's zeer kostbaar.

Regie op locatiekeuze en het bij elkaar brengen van vraag en aanbod versnelt kostenefficiënte en tijdige realisatie. Helaas bestaat dergelijke ruimtelijke planning niet voor zonneparken. Voor Wind op Zee en Wind op Land is dat wel het geval, waardoor vrijwel alle projecten direct op het net kunnen worden aangesloten.

In dit verband is het relevant om de resultaten te vermelden van het eerste instrument dat zeer recent is ingezet om een efficiënte locatiekeuze te stimuleren: de verplichting om een transportindicatie op te vragen voorafgaand aan het aanvragen van subsidie voor een zonnepark. Van de ruim 10.000 aangevraagde transportindicaties (met het oog op de SDE+ najaarsronde) kon 89 procent positief worden beoordeeld. Veel partijen kozen voor locaties waar nog netcapaciteit is.

Productiecapaciteit veel groter dan vraag

Wat betreft productiecapaciteit is er geen logische relatie meer tussen energievraag en (duurzame) productie. Uit de KEV van het PBL blijkt dat er in 2030 60 GW aan (duurzame) productiecapaciteit zal moeten zijn gerealiseerd (zie infographic). Ter vergelijking: de maximale vraag in ons land, in de winter, is op z'n hoogst 25 GW. Dát we de productiecapaciteit in ons land zo sterk verhogen, is een logisch en natuurlijk gevolg van de transitie naar andere energiebronnen. Met name zon is niet alleen weersafhankelijk, maar kent ook een laag aantal bedrijfsuren (gemiddeld 950 uur, wat neerkomt op 10 procent per jaar). Daarom is het belangrijk de stijgende productiecapaciteit goed in te passen in het energienet. Essentieel zijn factoren als lokale (en gelijktijdige) vraag en mogelijkheid voor opslag en conversie. Immers, om de extra productie te kunnen benutten, moet er ruimte zijn. Verzwaring van het energienet is niet toereikend als er geen transport mogelijk is. In onze buurlanden kampt men op termijn met hetzelfde probleem, dus daar kunnen we niet altijd naar toe transporteren.

Twee afbeeldingen van het profiel van elektriciteitsproductie en –vraag in Nederland gedurende een zomerweek in 2020 en 2030, gebaseerd op het scenario Ontwerp Klimaatakkoord uit het Energietransitiemodel van Quintel. Hierin is de 35 TWh hernieuwbaar op land, zoals ook in het definitieve Klimaatakkoord opgenomen, meegenomen. Deze illustratieve profielen maken duidelijk dat de elektriciteitsproductie en de –vraag sterk uiteen gaan lopen in 2030.

Netbeheerders hebben de afgelopen jaren hard gewerkt om de netten uit te breiden en verzwaren op alle manieren die hen ten dienste staan; er zijn miljarden euro's geïnvesteerd om vele honderden nieuwe leveranciers van duurzame energie aan te sluiten en om hun geproduceerde energie te kunnen transporteren via het net.

Dat zijn en blijven echter traditionele antwoorden op de uitdagingen waar het nieuwe energiesysteem ons land voor stelt. Ze volstaan niet voor wat we als maatschappij willen realiseren, gaan gepaard met hoge maatschappelijke kosten en vergen veel tijd. De netbeheerders zien de energietransitie als een samenwerkingsproject bij uitstek. We willen de energienetten daarbij zo efficiënt mogelijk in kunnen zetten, met behoud van leveringszekerheid en tegen de laagst mogelijke kosten voor alle gebruikers van de netten. Om de doelen uit het Klimaatakkoord te realiseren, met het robuuste Nederlandse energienet als sterke ruggengraat voor de energietransitie, zijn de volgende punten essentieel.

Tien maatregelen die helpen om de doelen uit het Klimaatakkoord te realiseren

Maak snel ruimte op het net en geef ruimte aan slimme, nieuwe technieken

1. **Versnel AMvB N-1 (vluchtstrook).** Om de ‘vluchtstrook’ op het net zo snel mogelijk te kunnen benutten, is het noodzakelijk dat het ‘Besluit uitvalsituaties’ uiterlijk 1 juli 2020 in werking treedt. Daarom is het van belang dat deze AMvB in december wordt geconsulteerd en aan uw Kamer wordt toegezonden. Hierdoor wordt per algemene maatregel van bestuur een vrijstelling gegeven zodat hoogspanningsnetten en daarmee verbonden Hoogspannings- en Midden-spannings-stations voor het transport van geproduceerde elektriciteit niet redundant behoeven te zijn. De in deze netten al bestaande dubbele uitvoering, kan daardoor worden benut om duurzame energie te transporteren. De leveringszekerheid komt niet in gevaar. Bij problemen wordt de reservestrook alsnog vrijgemaakt voor levering aan afnemers.
2. **Spoedwet “Ruimte op het net”.** Het indienen van een spoedwet “Ruimte op het net” die uiterlijk 1 juli 2020 in werking treedt, zou snel extra wettelijke ruimte creëren. Hierin zouden minimaal in moeten worden opgenomen: de in het Klimaatakkoord aangekondigde maatregelen en de in juni door de door de minister aangekondigde aanvullende maatregelen zoals: verduidelijking van het “First Come, First Serve”-principe voor transportovereenkomsten, ruimte voor proactieve investeringen, maatregelen om zon en wind van verschillende projecten op één aansluiting/kabel aan te sluiten (of een andere, alternatieve aansluitvorm te mogen aanbieden), implementatie *curtailment*-regels, de aanpassing van de aansluittermijn en het opnemen van een opknipverbod voor zonneparken. De netbeheerders hebben voor deze maatregelen concrete tekstsuggesties opgesteld.

Sterkere regie op de locaties via de RES en versnel het vergunningstrajecten

3. **Reserveer ruimte voor de energie-infrastructuur.** Voor realisatie van tijdige netuitbreiding en – verzwaring, is het belangrijk om uiterlijk in 2021 zekerheid te hebben over de locaties waar zon- en windparken zich zullen vestigen evenals elektrolyse-locaties. De ruimtelijke reservering voor de energie-infrastructuur moet formeel zijn vastgelegd. Hiervoor is het cruciaal dat decentrale overheden snel invulling geven aan de afspraak uit het Klimaatakkoord waarin staat dat *‘de decentrale overheden zorgen dat de ruimtelijke maatregelen voor hernieuwbaar op land in een groot deel van de regio’s medio 2021 zullen zijn afgerond’*.
4. **Versnel de vergunningstrajecten.** Onderzoek hoe de duur van vergunningstrajecten voor de noodzakelijke netinvesteringen kan worden verkort. De ruimtelijke ordenings-procedures om infrastructuur te realiseren, moeten versneld worden gestart op basis van de afspraken binnen een RES om vertraging door procedures te voorkomen. De voortgang hiervan kan geborgd worden door een stevigere formele link te leggen tussen het omgevingsbeleid en de wettelijke

Investeringsplannen waarin de noodzakelijke investeringen van de netbeheerders zijn opgenomen.

5. **Toets de optelsom van de RES-sen op haalbaarheid.** Eind 2020 moet er voor alle betrokken partijen een landelijke optelsom liggen van de van de conceptplannen van de RES-sen. De uitkomst kan dan getoetst worden aan wat er mogelijk en realistisch is in relatie tot de vereiste wijzigingen van de energie-infrastructuur om te voorkomen. De RES-sen moeten niet alleen optellen tot 35 TWh, maar ook technisch met elkaar verbonden kunnen worden. Hierbij moeten we ook rekening houden met de problemen op de arbeidsmarkt; een gefaseerde spreiding van de plannen tot aan 2030 is randvoorwaarde.
6. **Creëer bestuurlijke regie.** Tijdige, integrale besluitvorming over de ruimtelijke ontwikkeling van de energievraag en energie-opwek voor heel Nederland, is cruciaal om de afspraken uit het Klimaatakkoord te kunnen behalen. Er lopen momenteel meerdere losse trajecten, zonder integrale regie. Het is daarom noodzakelijk dat het Rijk, decentrale overheden en netbeheerders voor eind 2020 zorgen voor een integrale regie op deze losse sporen. Het Rijk, decentrale overheden en netbeheerders zijn nu o.m. betrokken bij de volgende trajecten: het Nationaal Programma RES, de Nationale Agenda Laadinfrastructuur, de Rijksvisie Marktordening voor de Energietransitie, het programma energiehoofdstructuur (NOVI), de uitvoerings-overleggen van het Klimaatakkoord, de Taskforce Infrastructuur vanuit de Tafel Industrie, de Infrastructuurverkenning 2030-2050, en de Investeringsplannen van de netbeheerders.

Stimuleer opslag, slim subsidiebeleid en eerlijke nettarieven

7. **Werk aan een robuust energiesysteem om daarmee het effectiever gebruik te maken van het net.** Geef zonneparken een financiële stimulans om met slimme nieuwe technieken als elektrolyse en opslag aan de slag te gaan, zodat het net op piekuren ontlast wordt en het invoeden van energie gespreid wordt over de tijd. Dit kan via subsidies, maar bijvoorbeeld ook door in de eerstvolgende SDE+(+) tender een deel van de tranche te reserveren voor een klasse waarin zonneparken slechts 50% aansluitcapaciteit vragen (parken tussen de 1 en 50 MW grootte, en totaal bijvoorbeeld maximaal 200 MW vergunnen in deze klasse). Hierdoor vervalt de subsidie wanneer ze meer dan 50% van hun capaciteit invoeden waardoor het interessant is om alles boven de 50% bijvoorbeeld op te slaan en in te voeden wanneer er weinig wordt opgewekt (bijvoorbeeld in de avond of nacht). Hierdoor zal de markt voor opslag zich verder ontwikkelen.
8. **Stuur op efficiënt gebruik van het net.** Voor marktpartijen die in de toekomst geen SDE+(+)-subsidie meer nodig hebben, is er nu geen financiële prikkel aanwezig om rekening te houden met de belasting en kosten van het net. Onderzoek het huidige tariefsysteem en bezie daarbij of de oude beginselen en uitgangspunten nog steeds toereikend zijn. Bekijk wat het gepaste kostenveroorzakersprincipe is voor de nieuwe situatie en ook hoe verdere benutting van het net (op het moment dat er voldoende capaciteit is) beïnvloed kan worden door middel van tariefsturing. Overweeg en onderzoek daarom bijvoorbeeld wat de

effecten zijn van de introductie van een producententarief als prikkel voor invoeders om zo efficiënt mogelijk met het net om te gaan, waardoor minder verzwaring nodig is. Hiervoor moet wettelijke ruimte gecreëerd worden en moet op termijn ook Verordening 838/2010 deel B worden aangepast. Bijna alle landen om ons heen kennen overigens al een dergelijk producententarief¹.

De netbeheerders investeren de komende jaren meer dan ooit

9. **Ruimte voor proactieve investeringen.** De komende jaren verwerken de netbeheerders de uitkomsten van de Regionale Energie Strategieën (RES) in de wettelijke Investeringsplannen. Borg op wetsniveau dat de netbeheerders de zekerheid hebben dat deze plannen als noodzakelijk worden gekenmerkt en in een voorwaarts gerichte regulering ook adequaat gefinancierd en tijdig uitgevoerd kunnen worden.
10. **Investeringsfonds.** Om voldoende capaciteit te hebben voor behalen van de gestelde doelen, zullen in de periode tot 2030 miljarden euro's worden geïnvesteerd in uitbreiding van het net. Deze kosten landen nu allemaal op de energierekening van de afnemers, terwijl de investeringen in het net een basisvoorwaarde zijn voor economische versterking en groei die ten goede komt van de gehele Nederlandse samenleving. Onderzoek daarom of het mogelijk is om – bijvoorbeeld via het aangekondigde Investeringsfonds - een bijdrage te leveren aan deze benodigde investeringen in de energie-infrastructuur.

---

¹ Nederland beschikte in het verleden over een administratief producententarief, dat niet vergelijkbaar is met het hier voorgestelde tarief.